

Adam Redzik

"Profesor Stanisław Walczak:
promotor reform więziennictwa w
latach 1957–1969", pod. red. Michała
Porowskiego, Legnica 2012 :
[recenzja]

Palestra 58/7-8(667-668), 288-291

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Recenzje i noty recenzyjne

Profesor Stanisław Walczak. Promotor reform więziennictwa w latach 1957–1969
pod red. Michała Porowskiego i Macieja Tygielskiego
Legnica 2012, ss. 263.

50-lecie Zakładu Prawa i Polityki Penitencjarnej Uniwersytetu Warszawskiego oraz dziesiąta rocznica śmierci jego założyciela były pretekstem do wydania recenzowanego zbioru prac.

Postać prof. Stanisława Walczaka (1913–2002) znana jest szerszemu kręgowi osób z działalności politycznej, a właściwie administracyjnej, jako ministra sprawiedliwości. Przypomnijmy zatem, że pochodził z małej podkrakowskiej wioski Wadów, w pobliżu której po wojnie zbudowano Nową Hutę. Ukończył gimnazjum Jana Sobieskiego w Krakowie, a następnie studia prawnicze na UJ. Po latach wspominał, że w czasie studiów doświadczył pomocy krakowskiej rodziny żydowskiej. W okresie studiów aktywnie angażował się w życie organizacji młodzieżowych. Początkowo był to prężny pilsudczykowski Legion Młodych, a w ostatnich latach przed wojną organizacje socjalistyczne. W czasie wojny kontynuował rozpoczętą jeszcze przed wojną aplikację sądową oraz działał w organizacjach socjalistycznych i komunistycznych, w tym w Gwardii Ludowej. Uczestniczył w organizacji pomocy krakowskim Żydom poprzez przygotowywanie im fałszywych dokumentów oraz ukrywanie ich po tzw. aryjskiej stronie. Zaangażowany był m.in. w uratowanie późniejszego pisarza Jerzego Korczaka (ur. 1927 r.), syna znanego krakowskiego adwokata. Za pomoc Żydom w czasie okupacji został 16 czerwca 1992 r. zaliczony przez Instytut Yad Vashem do grona Sprawiedliwych wśród Narodów Świata. Powojenna działalność Stanisława Walczaka początkowo wiązała się z pracą polityczną na poziomie regionalnym oraz działalnością dydaktyczną, a potem także naukową w uczelniach Wrocławia. W tym czasie interesował się ekonomią. W 1947 r. trafił na seminarium wybitnego ekonomisty o chłopskim rodowodzie prof. Wincentego Stysia (1903–1960). Rozprawę doktorską obronił w 1949 r. W kolejnych latach, obok ekonomii, zajmował się zagadnieniami marksistowskiej teorii prawa i prawem państwowym. Około 1950 r. został ukarany przez Komisję Kontroli Partyjnej za „brak czujności partyjnej”. Czyżby związane było to z akcją wymierzoną w wielu uczonych wrocławskich, w tym w prof. Wincentego Stysia, którego pozbawiono katedry? W 1954 r. został zastępcą profesora i kierownikiem Katedry Teorii Państwa i Prawa, a także prodziekanem Wydziału Prawa UW.

Wydarzenia 1956 r. spowodowały, że dr Walczak został sekretarzem KW PZPR we Wrocławiu, a rok później otrzymał nominację na wiceministra sprawiedliwości odpowiedzialnego za nadzór nad więziennictwem i sprawy związane z przestępczością nieletnich. Objął sferę podległą MSW przed 1956 r., które uczyniło z systemu penitencjarnego narzędzie do nieludzkiego niszczenia domniemyanych „wrogów klasowych”. Fakt ten ukierunkował zainteresowania naukowe Walczaka na nowe pole badawcze. W grudniu 1958 r. opublikował pierwszy artykuł z pionierskiej w Polsce dziedziny, w którym przedstawiał zagadnienie polityki penitencjarnej państwa. Wkrótce stał się ekspertem w sprawie więziennictwa także w grupach afiliowanych przy ONZ. Uczestniczył w licznych międzynarodowych kongresach, konferencjach i sympozjach kryminologicznych i penitencjarystycznych. Wiedza w ten sposób pozyskana była dla niego – jako podsekretarza stanu w MS – inspiracją. Wkrótce zrezygnował z Katedry Teorii Państwa i Prawa i w roku 1961/1962 rozpoczął na Uniwersytecie Wrocławskim wykład i seminarium z prawa penitencjarnego. W październiku 1962 r. został powołany na kierownika nowo utworzonej Katedry Prawa i Polityki Penitencjarnej Uniwersytetu Wrocławskiego. Ta data jest przyjmowana przez Zakład Prawa i Polityki Penitencjarnej Uniwersytetu Warszawskiego jako początkowa dla dziejów Zakładu i ona też stała się pretekstem do wydania omawianej książki. Dodajmy, że w 1965 r. prof. Walczak wraz z katedrą przeniósł się na Uniwersytet Warszawski – co zbiegło się z powołaniem go na stanowisko ministra sprawiedliwości.

W czasie gdy Stanisław Walczak był ministrem sprawiedliwości, a był nim do 1971 r., doszło do przygotowania, a następnie wprowadzenia w życie wielkiej reformy prawa karnego. W miejsce k.p.k. z 1928 r. i k.k. z 1932 r. wprowadzono z dniem 1 stycznia 1970 r. trzy nowe kodyfikacje prawa karnego – materialnego (k.k.), procesowego (k.p.k.) oraz wykonawczego (k.k.w.). Ta ostatnia kodyfikacja to pierwsza w dziejach prawa karnego w Polsce ustawa o tak wysokiej randze regulująca kwestie wykonywania kar (dotychczas materia ta uregulowana była głównie rozporządzeniami ministerialnymi). Co prawda już przed wojną Stanisław Emil Rappaport proponował uregulowanie prawa karnego wykonawczego w formie odrębnego kodeksu, ale nie zyskał wówczas akceptacji.

Kodeks karny wykonawczy z 1969 r. był spośród wspomnianych trzech kodyfikacji karnych najnowocześniejszy, gdyż w najmniejszym stopniu odcisnęła się na nim ideologia komunistyczna. Mało, właściwie odstaje on od regulacji obowiązujących w tym zakresie w bloku państw komunistycznych. Wprowadzał instytucje, które były rozwiązaniami nowoczesnymi w porównaniu z państwami Zachodu, np. sądownictwo penitencjarne. Szybko okazało się, że nowa kodyfikacja poszła zbyt daleko... niezgodnie z duchem partii, co spowodowało odwołanie Walczaka ze stanowiska ministra i wydanie wkrótce „antykodeksowego” regulaminu wykonywania kary pozbawienia wolności.

Po odejściu z ministerstwa prof. Walczak zaangażował się w powołanie na UW Instytutu Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji i w 1972 r. został kierownikiem Zakładu Prawa i Polityki Penitencjarnej UW (przekształconego z dotychczasowej katedry), działającego dziś w ramach wspomnianego Instytutu (IPSiR). Aktywnie działał w świecie naukowym, odbywając liczne podróże naukowe do Francji, Włoch, USA, Kanady. Napisał lub zredagował osiem książek, w tym znakomity podręcznik *Prawo penitencjarne: zarys wykładu* (1972), oraz ponad sto publikacji naukowych i popularnych z zakresu prawa karnego i penitencjarystyki, a kilkadziesiąt następnych z zakresu teorii prawa, ekono-

mii i polityki (pełen wykaz publikacji znajduje się w recenzowanej książce, s. 229–238). Wykłady na UW prof. Walczak prowadził do 1989 r., po czym wycofał się z aktywnego życia naukowego. W czasie wieloletniej pracy dydaktycznej w kierowanym przez niego zakładzie kolejne etapy naukowej kariery zdobywali m.in. Andrzej Baładynowicz, Barbara Kowalska-Ehrlich i Michał Porowski.

Książka, oprócz erudycyjnego wprowadzenia (*Ocalić od zapomnienia*) autorstwa prof. Michała Porowskiego, kierownika Zakładu Prawa i Polityki Penitencjarnej UW i Macieja Tygielskiego, oraz życiorysu prof. Walczaka pióra Macieja Tygielskiego, zawiera opracowania poświęcone osiągnięciom legislacyjnym i organizacyjnym oraz instytucjom stworzonym przez prof. Walczaka.

Agnieszka Bieńkowska i Maciej Tygielski skrupulatnie omówili reformy więzienne przeprowadzone w ramach Ministerstwa Sprawiedliwości w okresie tzw. „małej stabilizacji” (więziennictwo wyszło spod MSW do sfery MS w 1956 r.), czyli właściwie w okresie, gdy w Ministerstwie Sprawiedliwości pracował Walczak, i to on był autorem lub promotorem owych reform. Następnie prof. Porowski zaprezentował organizację administracji penitencjarnej w latach 1956–1974, czyli do słynnego, wydanego *contra legem*, regulaminu wykonywania kary pozbawienia wolności (którym próbowano odejść od linii wytyczonej przez k.k.w. z 1969 r.). Z kolei prof. Barbara Kowalska-Ehrlich przedstawiła rozwój sądownictwa dla nieletnich w Polsce, wychodząc od rozważań koncepcyjnych w XIX w., poprzez pierwsze sądy dla nieletnich powołane w 1919 r. i prace w tym zakresie Komisji Kodyfikacyjnej RP, okres stalinowski, aż po gruntowne zmiany, które nastąpiły po 1956 r., gdy utworzono nowoczesne sądownictwo dla nieletnich. W kolejnym opracowaniu dr Mirosław Górecki przedstawił dzieje i współczesność instytucji kurateli sądowej – wychodząc od systemu *common law* i historii uznawanego za pierwszego kuratora Amerykanina Johna Augustusa (1785–1859), który zapoczątkował tzw. angloamerykański model kurateli, gdzie kurator jest pracownikiem socjalnym. Systemy europejskie kształtowały się później. Do Polski instytucja zawitała wraz z odzyskaniem niepodległości i do roku 1939 ugruntowała się (np. rozporządzenie MS z 25 czerwca 1935 r. o kuratelach sądowych), ale jako służba społeczna dla nieletnich. W 1959 r. pojawili się obok kuratorów społecznych kuratorzy zawodowi dla nieletnich. Rok wcześniej pojawili się kuratorzy dla dorosłych, początkowo społeczni, a od 1965 r. także zawodowi. W kolejnym artykule doc. dr Katarzyna Sawicka przedstawiła związki pedagogiki i wychowania resocjalizującego z prawem i polityką penitencjarną. Dr Paweł Kobes omówił z kolei dzieje i osiągnięcia utworzonego w 1961 r. z inicjatywy prof. Walczaka Ośrodka Badań Penitencjarnych. Wspomniany dr Górecki w drugim opracowaniu przybliżył wątek dziejów międzywydziałowych studenckich kół penitencjarnych, sięgając do początków (w 1959 r.), gdy powstała Sekcja Penitencjarna działająca na Wydziale Prawa UW przy Kole Młodych Prawników. Dość szybko w składzie Sekcji przestali dominować prawnicy, a licznie dołączyli m.in. pedagodzy. Istotnym wsparciem dla studenckich kół penitencjarnych była decyzja Ministerstwa Sprawiedliwości (S. Walczak), na mocy której członkowie tychże kół uzyskali dostęp do wszystkich zakładów karnych w Polsce. W 1960 r. w Iławie odbył się pierwszy Ogólnopolski Obóz Naukowych Studenckich Kół Penitencjarnych. W kolejnych latach odbywały się one regularnie. XXV miał miejsce w 1984 r. w Brzegu, a XXX w 1989 r. w Bydgosz-

czy. Ostatnim opracowaniem jest dogmatyczny artykuł dr. Tomasza Przesławskiego pt. *Służba więzienna – zakres pojęcia i formy działania*.

Książkę zamyka wspomniane zestawienie prac autorstwa prof. Stanisława Walczaka oraz *Bibliografia prac obecnych pracowników Zakładu Prawa i Polityki Penitencjarnej UW*.

Książka – pięknie wydana, na dobrej jakości papierze, w twardej oprawie, przez Wydawnictwo WSZ w Legnicy – stanowi i będzie stanowić cenny zbiór dla wszystkich zajmujących się współczesnością i dziejami penitencjarystyki.

Adam Redzik

Krzysztof Karsznicki

Sztuka dyplomacji i negocjacji w świecie wielokulturowym

Warszawa: Difin 2013, ss. 205.

Nakładem Wydawnictwa Difin ukazało się opracowanie, które niewątpliwie było oczekiwane na rynku wydawniczym przede wszystkim przez podmioty zawodowo zajmujące się dyplomacją oraz uczestniczące w negocjacjach skutkujących zawieraniem transakcji. Dyplomacja i negocjacje są sztuką wymagającą nie tylko kwalifikacji, znajomości historii i obyczajów różnych kultur, ale przede wszystkim inteligencji, sprzyjającej taktownemu i pełnemu wyczucia zachowaniu wobec partnera przyszłej współpracy zarówno międzynarodowej, jak i nawet zwykłej transakcji handlowej. Autora nie trzeba przedstawiać, wszak zapisał się na kartach twórczości fachowej, rzetelnej i szczególnie wnikliwej. Wystarczy wspomnieć o publikacjach dotyczących handlu ludźmi, przestępczości zorganizowanej, przestępczości narkotykowej, a także współpracy międzynarodowej. Równocześnie jego język jest komunikatywny i przystępny, a więc zrozumiały nie tylko dla podmiotów specjalizujących się w tej specyficznej dziedzinie, jaką jest dyplomacja i negocjacje. Autor, przygotowując recenzowane dzieło, postawił sobie za cel oddanie do rąk Czytelników opracowania, którego cechą jest powszechność, mogące przydać się zarówno politykom, dyplomatom, prawnikom, różnego rodzaju przedsiębiorcom, studentom, jak i nawet uczniom szkół – a co najważniejsze – zamiar zrealizował.

Książka składa się z dwóch części, z których jedna jest prezentacją świata wielokulturowego, a druga zawiera informacje na temat etykiety i dobrych obyczajów w kontaktach z poszczególnymi nacjami.

W pierwszej części Autor opisuje ośrodki cywilizacyjne, które – jego zdaniem – choć nie mają ściśle wytyczonych granic, są najbardziej trwałymi zrzeszeniami ludzi, a ponadto mają największy wpływ na nasze zachowania. Państwa mogą zniknąć i pojawiać się, cywilizacje natomiast osadzone w religii, języku i kulturze trwają dłużej mimo kryzysów politycznych. Współczesny świat stał się globalną wioską i dzisiejsze granice przebiegają najwyraźniej między ośrodkami cywilizacyjnymi, a ponieważ jesteśmy skazani na współpracę, pożądane jest wzajemne zrozumienie się i poszanowanie. Tylko dogłębne poznanie uwarunkowań kulturowych naszego partnera pozwoli na uniknięcie błędów i gaf towarzyskich w rozmowach i negocjacjach.

Po omówieniu głównych ośrodków cywilizacyjnych następuje prezentacja kultur